

Hvad ser du i dybet? – Gunnar Gunnarsson fylder 80. Af Matthias Johannesen

Bjarni Benediktsson – Forsætisráðherra – Sérprent – Afmælisgrein – Áritað

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-36, Örk 9

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Hvad ser du i dybet?

Gunnar Gunnarsson fylder 80

AF

MATTHIAS JOHANNESSEN

1969

Til Signar og Bjarna Benediktsson
med vinarkæfpi
Matth

P.s. Mit þakylati fyrir
göta vöru um skuldskap

SÆRTRYK AF BERLINGSKE TIDENDES KRONIK

17. MAJ 1969

Sunnur Sunnunar
í Rotturabíslatnum
á afmælisdegi skuldanna

M.

GUNNAR GUNNARSSON
Kom til Danmark 1907 17 år gammel. Det var meget energisk gjort af så ung en mand fra en af Jordens fjerreste egne. Men han tørstede efter lærdom, og dengang var tiderne vanskelige i Island.

Før end denne unge mand fra Østlandet forlod sit fædrene hjem, havde han en drøm. I drømmen gik han hen ad en gade, og på den anden side af gaden lå bog ved bog, og han vidste, at disse bøger havde han skrevet. Han prøvede at læse i dem, ønskede at lære dem at kende i hast, men vågnede og huskede ikke ét ord af indholdet.

Somme tider betyder en drøm noget, og denne drøm beviser mere end noget andet den medfødte rigdom, som Gunnar Gunnarsson bragte med sig ud i verden.

Det var en ønskedrøm.

Gunnar Gunnarsson havde

læst i det gamle islandske tidskrift, Eimreidin, om den danske folkehøjskole Askov, og dertil stod hans hu. Han ønskede altid at komme i latinskolen, men det havde ikke kunnet lade sig gøre. I sit barndomshjem havde han stiftet bekendtskab med nordisk litteratur og ønskede at uddanne sig på det område, og derfor gik meget af tiden under Askovopholdet med læsning. Han læste alt, han kunne overkomme, samtidig med at han skrev.

Før han tog til Danmark, havde et forlag i Akureyri udgivet to digtsamlinger af ham, således at han besad nogen erfaring på det område, da han bankede på døren i Askov. Ved ankomsten blev han modtaget af en lille pige, en datter af forstander Jacob Appel, der senere blev undervisningsminister. Hun løb ind til sin far og sagde: »Der er kommet en præst fra Island.«

Fra sin første tid i Danmark skrev Gunnar Gunnarsson ustandseligt, arbejdet har jo altid været hans største livsglæde. Han var fast bestemt på at prøve sig frem på dansk, og det er ganske utroligt, hvor hurtigt han magtede dette for ham fremmede sprog. Ganske vist havde han som før nævnt læst nordisk litteratur på originalsprogene, men selv at skulle skrive på dansk var en helt anden sag. Alt taget i betragtning er det bemærkelsesværdigt, hvor hurtigt Gunnar blev fortrolig med det danske sprog. Et eksempel herpå er den kendsgerning, at noveller, som han skrev 3—4 år efter ankomsten til Danmark og fik offentliggjort i tidsskrifter, nu findes i danske skolebøger.

DET er ikke af vejen her at nævne et lille eksempel på Gunnar Gunnarssons ihærdighed og arbejdsmetode. Da han skrev »Livets Strand«, arbejdede han hver nat og hen på morgenstunden hele vinteren, og da han betragtede arbejdet som afsluttet, tog han en forårmorgen sit fine tøj på og tog med middagstoget til København for at aflevere romanen hos Gyldendal. Men så begyndte han for spøg at kikke manuskriptet igennem, og nu blev han overbevist om, at

bogen alligevel ikke var god nok. Han blev nødt til at skrive den om. Det gjorde han også og klarede arbejdet på 2—3 måneder.

Det gamle manuskript brændte han med undtagelse af det første kapitel. Det havde han i sinde at bruge som en slags forord til romanen, men hos Gyldendal syntes man, at det stod i modsætning til fortsættelsen, og man bestemte derfor at udelade det. Det var hårdt, at en hel vinters arbejde skulle være forgæves, men for at mildne smerten skød digteren en linie fra forordet ind i romanen, sådan som den til sidst blev trykt. —

»Spejdende måge, hvad ser du i dybet?« —

Da jeg traf Gunnar Gunnarsson og fru Franciska i deres hjem på Dyngjuvegi for kort tid siden, kom »Livets Strand« på tale. Da vi opfriskede denne sætning, smilte digteren til sin kone og sagde: »Det er mærkeligt, men denne sætning kunne slet ikke undværes, den giver bogen en helt anden karakter.« — Når vi nu slår op i »Livets Strand« og standser ved begivenhederne i forbindelse med den sætning, ser vi for os den røde tråd i alle Gunnar Gunnarssons værker. Menneskets plads i tilværelsen. Det er, som om alle hans værker er hugget

Gunnar Gunnarsson

— adskiller kernen fra skallen —

ud af den samme sten, og emnet er altid ens: Tilværelsen — og brydningen imod englen.

GUNNAR GUNNARSSON har sagt: »Man kan knap forstå vor tids kraftsaktion uden at gøre sig klart, at det er en forudskabt ildprøve for

menneskeheden. Og der er næppe nogen tvivl om, at hvis menneskeheden ikke består prøven, da forestår der en frygtelig periode. Dog vil jeg tilføje, at jeg ikke tror på, at vold vil gå af med sejren, selv om det usandsynlige skete, at vold en tid får overtaget i dis-

se skæbnesvangre kampe. Men det må ikke glemmes, at den, der undlader at sætte foden for døren og prøver at sejre over terrorismen, i værste tilfælde påtager sig et stort ansvar, lige meget om han ser og forstår det eller ej.

At være ansvarlig, søge sandheden og kernen i tilværelsen, prøve at forstå menneskets standpunkt. Den kamp er aktuel i alle Gunnar Gunnarssons værker, og hans anskuelser er i mange henseender forskellige fra andre menneskers. Hvem er det, som lever i Island fra reformationstiden? Dette spørgsmål har han stillet blandt andet i værket om Jón Arason. Hvilke levnedsløb har haft betydning for fremtiden? Det var ikke de reformerte, men derimod biskop Jón og hans sønner. Deres virke udgør et betydningsfuldt afsnit, som har påvirket eftertiden i Island.

Således har Gunnar Gunnarsson altid prøvet at adskille kernen fra skallen, søgt svar på skæbnespørgsmål og ikke altid gået de lige veje i sine værker og anskuelser. — »Tilværelsen er den største digter« — har han sagt — »Men den lader ikke sine historier trykke, den gennemfører dem«. Digterne må dreje tingene og belyse emnerne på anden ma-

nér for at skabe et helhedsindtryk. De må formindske eller overdrive, alt som det nu passer bedst. På denne måde har Gunnar Gunnarsson formet sine personer, og det er ikke mindst tilfældet i den bog, det ligger nærmest at regne for hans selvbiografi: Fjeldkirken. Historisk set er personbeskrivelserne i denne bog forkerte, men i romanen tjener de hver sit formål.

Således bliver der for kunstneren, om han er nok så dristig, sat snævrere grænser end for skaberen. Og dog, somme tider ser det ud, som om livet selv tager magten fra digteren. Det kommer frem i »Svartfugl«, en af de bedste romaner skrevet af en islandsk forfatter. I navnet skjuler sig al livets ubændighed i brændingen under fuglebjerget, hvor det røde blod og det salte vand flyder sammen i den voldsomhed, som livet kan byde på. Da digteren skrev »Svartfugl«, fik han tilsendt dokumenter fra Island til Rigsarkivet i København, hvor han arbejdede med at nedskrive gamle historiske kildekrifter og i tankerne udforme romanen. Men — intetsteds har menneskelivet været så stærkt indvævet i elementernes liv som i den eneste roman, Gunnar Gunnarsson har skrevet i Reykjavik, og som er den sid-

ste fra hans pen: »Bølgebrus« (Brimhenda).

Hovedpersonen skærer tørv ved en brink, men stikker lidt for dybt, det giver et sæt i jorden, som om et åbent sår berøres, og dette vil ryste jorden af sig. Nutiden er tilbøjelig til at glemme denne nære berøring med jorden, omgivelserne i helhed, universet. Hvor som helst vi slår op i Gunnar Gunnarssons bøger, møder vi dette tema. Selv om Gunnar Gunnarsson er digter, men ikke prædikant, var det måske ikke helt hen i vejret, da forstanderens lille datter i Askov fortalte sin far, at der var kommet en præst fra Island.

FOR Gunnar Gunnarsson er livet helligt. Mens han virkede i Danmark, lærte han mange danske digtere og forfattere at kende. De mest uforglemmelige for ham var Johannes V. Jensen og Henrik Pontoppidan. Han stiftede bekendtskab med Johs. V. Jensen på en morsom måde. Gunnar Gunnarsson skrev en kronik i Politiken og omtalte, at han havde gjort sit yderste for at få et forlag til at udgive en ny oversættelse af De Islandske Sagaer, men det var ikke lykkedes. Nu havde han besluttet at opgive det. Da fik han brev fra Johs. V. Jensen: »Nej, nu

begynder vi« — sagde den danske digter. Som bekendt oversatte Gunnar G. Grettis Saga og Johs. V. Jensen Igils Saga. Nu er sagaerne blevet en meget betydelig serie. Den fjerde udgave er blevet solgt mere end nogen af de foregående.

G. G. har ofte haft Blicher i tankerne og oversatte for nogle år siden »Præsten i Vejlbj« til islandsk. »Blicher er ukuelig« — har G. G. sagt — »Han er en af de varigste danske forfattere.« Han læste hans værker som dreng på Østlandet, før han tog til Danmark. — »Der er så megen hjertevarme bag alt, han har skrevet. Det er ikke nok at være digter, det er også nødvendigt at være menneske. Blicher var menneske«. Ingen værdsætter personlighed mere end Gunnar Gunnarsson. Det er derfor ingen tilfældighed, at han tidligt kom i berøring med Blichers værker.

GUNNAR GUNNARSSON og fru Franciska kom til Island foråret 1939 og overtog en gård på digterens barndoms-egn ved Skriduklaurstur. Siden har de boet i Island. De flyttede til Reykjavik efteråret 1948 og forærede staten gården. Før i tiden, undtagen da han skrev »Livets Strand«, stod digteren altid meget tidligt op om morgenen, satte sig

halvt påklædt ved sit skrivebord, hvor han opholdt sig til midt på dagen. Så var arbejdet for dagen afsluttet. Resten af dagen brugte han til at besvare breve — og leve livet.

Men da kræfterne begyndte at svigte, formåede han ikke at klare sit dagsværk i ét træk. Han er begyndt at stå endnu tidligere op om morgenen, arbejder i 2—3 timer, går derefter en tur, hvorpå han spiser, lægger sig og atter sætter sig ved skrivebordet, hvor han arbejder, så længe han orker. Men der er ikke megen tid til overs. Og meget af det, folk anser for nødvendigt, er kun til besvær for ham.

Han bor i udkanten af Reykjavík og kommer ikke ind til byen undtagen én eller to gange om måneden. Han prøver oven i købet at slippe for at lade sig klippe. G. G. har sine

vanskeligheder. Han arbejder på to sprog og kan dårligt tænke sig at udgive en bog uden at forandre et eller andet i den. Han vil have hånd i hank med alle de nye udgaver af værkerne på islandsk og benytter helst sin egen udtryksform.

Han kan heller ikke tænke sig, at noget bliver udgivet i Danmark, uden at han selv har fulgt nøje med. Han sætter stor pris på det danske sprog, men man kan dårligt forestille sig to sprog, der ligner hinanden mindre end dansk og islandsk. Alligevel magter han begge til fuldkommenhed. Og dette herredømme har han brugt til at »nærme mig sandheden, søge at forklare det uforklarlige for mig selv og andre. Kun ét er utåleligt: det er ikke at forstå den dybeste mening«.

MATTHIAS JOHANNESSEN